

УДК: 332.12:330.46

В. П. Якобчук,

к. е. н., професор, в.о. завідувача кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир

С. В. Тищенко,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир

О. В. Захаріна,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління, Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир

УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УМОВАХ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

V. Yakobchuk,

PhD, Professor, Head of the Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr

S. Tyshchenko,

PhD, docent, Associate Professor Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr

O. Zakharina,

PhD, docent, Associate Professor Department of Economic Theory, Intellectual Property and Public Administration Zhytomyr National Agroecological University, Zhytomyr

MANAGEMENT OF THE TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONDITIONS OF INTELLECTUALIZATION OF THE ECONOMY

Досліджено актуальні питання удосконалення управління територіальними громадами в умовах інтелектуалізації економіки. Визначено, що проведена адміністративна реформа передбачає створення креативних («smart») громад з широкими інтелектуальними можливостями самозабезпечення та саморозвитку, які за рахунок переважно інтелектуальних ресурсів повинні вирішувати питання місцевого розвитку на основі децентралізації та проведення креативних змін в системні публічного управління, радикального оновлення органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Сформовано основні завдання територіальних громад в умовах інтелектуалізації суспільства. Розкрито основні чинники впливу на формування інноваційних моделей управління територіальними громадами. Зазначено, що сучасний місцевий розвиток це процес інтелектуальних змін у місцевій системі управління територіальною громадою, який призводить до покращення якості життя та паритетності інтересів громади, бізнесу, науки та держави. Визначено, що існує прямий зв'язок між сталим розвитком у громаді та змінами економіки. Зазначені основні пріоритети сталого розвитку територіальної громади на засадах інтелектуалізації суспільства. Розкрито основні принципи розвитку територіальних громад, визначено роль впливу громадськості на формування креативних інтегрованих стратегій місцевого розвитку.

The actual issues of improving the management of territorial communities in the conditions of intellectualization of the economy are explored. It is determined that the administrative reform

carried out involves the creation of "smart" communities with broad intellectual capabilities of self-sustainability and self-development, which, due mainly to intellectual resources, should address local development issues through decentralization and the implementation of creative changes in the system of public administration, radical renewal of executive bodies government and local self-government. The basic tasks of territorial communities in the conditions of intellectualization of society are formed. The main factors influencing the formation of innovative models of management by territorial communities are revealed. It is noted that modern local development is a process of intellectual change in the local system of management of the territorial community, which leads to an improvement in the quality of life and parity of the interests of the community, business, science and the state. It is determined that there is a direct link between sustainable development in the community and changes in the economy. The main priorities of the sustainable development of the territorial community are based on the principles of intellectualization of society. The basic principles of development of territorial communities are revealed, the role of public influence on the formation of creative integrated strategies of local development is defined.

Ключові слова: територіальна громада, інтелектуалізація економіки, державне управління, креативна економіка, економічний розвиток.

Key words: territorial community, intellectualization of the economy, public administration, creative economy, economic development.

Постановка проблеми. Сучасний світ перебуває в стані постійних змін, особливо це стало відчутним в умовах інтелектуальних трансформацій, що розгорнулися в розвинутих країнах світу. Інтелектуальні зміни в економічному житті викликали значні зміни в практиці управління розвитком територіальних громад та місцевим розвитком в цілому. Ці зміни знайшли прояв:

По-перше, в посиленні креативності інструментів механізму прийняття рішень при здійсненні планування соціально-економічного розвитку територій, а саме місцевого розвитку, інтелектуалізації ринку праці, покращення якості освіти тощо.

По-друге, інтелектуалізація економіки передбачає створення нової та зміну старої методології процесу управління місцевим розвитком. Вся діяльність громади підпорядкована формуванню креативної стратегії соціально-економічного розвитку, що реалізується завдяки посиленню і активізації інтелектуальної діяльності громади.

По-третє, інтелектуальна складова спричиняє розширення кола суб'єктів управління. Так, запровадження нових форм ведення господарства та приватного партнерства відкрило для громад нові перспективи міжмуніципального співробітництва, розширило простір впливу інтелектуальних чинників в регіоні, сприяло активізації місцевих факторів конкурентних переваг.

По-четверте, інтелектуальне управління сприяє розробці та впровадженню спільних проектів для зростання конкурентоспроможності (будівництво індустріальних парків, створення публічно приватного партнерства, кластери, тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми територіальної організації місцевого самоврядування у вітчизняній літературі досліджувалися українськими вченими такими О.В. Батанов, В.М. Вакулєнко, Б.М. Данилишин, М.С. Дністрянський, М.І. Долішній, В.М. Князєв, А.А. Коваленко, В.В. Кравченко, В.С. Куйбіда, О.Ю. Лебединська, Н.Р. Нижник, та ін.

Метою дослідження є розробка теоретико-методичних положень з питань публічного управління креативним розвитком територіальних громад в умовах інтелектуалізації економіки для підвищення якості життя населення в період суспільних трансформацій та адміністративного реформування.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі територіальні громади України чекають великі зміни та інтелектуальні трансформації. Урядом 01 квітня 2014 р. була схвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядження КМУ №333-р) та затверджено План заходів з її реалізації (розпорядження КМУ №591-р від 18.06.2014) [11]. Реформа передбачає створення спроможних громад з можливостями самозабезпечення та саморозвитку, тобто громад, які за рахунок власних ресурсів зможуть (повинні будуть) вирішувати питання місцевого значення. Таким чином, було розпочато процес децентралізації влади та передачі повноважень органам місцевого самоврядування.

Децентралізація – це проведення кардинальних змін і системних реформ та передача повноважень від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, перерозподіл ресурсів та ступеня відповідальності. З цього ж часу в державі розпочато масштабні секторальні реформи. Тільки зараз, коли розпочато процес децентралізації представники територіальних громад почали усвідомлювати що від їх плідної праці буде в подальшому і залежати економічний розвиток країни в цілому. На їх діяльність лягає вся повнота відповідальності за всіма напрямками розвитку громади.

Україна як і решта розвинених держав вступила у процес інтелектуалізації економіки, що вимагає від держави активізацію в національній економіці інтелектуальних ресурсів, посилення використання високих технологій, прискорення інтелектуалізації праці, самоорганізації та саморозвитку, децентралізації управління. Саме процес інтелектуалізації відкриває нові можливості для зростання інтелектуалізації бізнесу, забезпечує високу результативність для всіх господарюючих суб'єктів. В інтелектуальному суспільстві місцеві громади активно використовують інтелектуальну працю своїх робітників, інноваційні технології, широку інформацію, що дає можливість бути креативними, мати певні переваги для залучення інвестиційних ресурсів. Отже, інтелектуалізація національної економіки призводить до посилення ролі місцевих територіальних громад в економічному розвитку країни.

У Конституції України (ст. 140-143), зокрема, зазначено, що “територіальна громада – це жителі одного чи декількох населених пунктів, які добровільно об'єднуються в одну територіальну громаду для вирішення питань місцевого значення, а саме: обирають сільського, селищного чи міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на засіданнях виконавчого комітету та ради, старост та депутатів ради, які представляють та захищають інтереси всієї громади; управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції...” [10].

У Цивільному кодексі України зазначено, що “територіальні громади є юридичними особами, мають свої рахунки, надходження..., можуть створювати комунальні підприємства, навчальні заклади, підприємницькі товариства, приймати участь в їх діяльності на загальних підставах...” [1].

До основних завдань управління територіальними громадами в інтелектуальній економіці слід віднести:

- здатність креативно планувати, реалізовувати плани, конкурувати за інвестиції та кращі робочі місця;
- здійснювати стимулюючий вплив на економічні процеси та інновації;
- використовувати інтелектуальний ресурс громади для створення конкурентних переваг;
- забезпечити мотивацію та спроможність «ключових учасників» використовувати інтелектуальну працю;
- можливість створити та підтримувати інституції, що сприяють використанню інтелектуального потенціалу, постійній модернізації та інноваціям;
- забезпечити бажання та спроможність ключових установ пристосовуватись до викликів інтелектуальної економіки.

Вирішальну роль у визначенні ініціатив з місцевого економічного розвитку відіграють нові події та тенденції, на які вплинула інтелектуалізація. Перелік чинників, які сформувались під впливом процесів інтелектуалізації і невдовзі суттєво впливатимуть на місцевий економічний розвиток та на вироблення нових підходів до планування розвитку громад, сформовано у три групи (рис. 1).

Орієнтація України на широке залучення інтелектуального капіталу та інтелектуальної праці це основа економічного розвитку. Інтелектуалізація сама по собі не гарантує соціального благополуччя, високої якості життя, збереження життєдіяльності та екологічної безпеки., але без впровадження інтелектуальних чинників розвиток економіки взагалі неможливий. Рівноцінна присутність економічної, соціальної та екологічної складової в інтелектуальному суспільстві забезпечує сталість розвитку, його збалансованість та повноцінність.

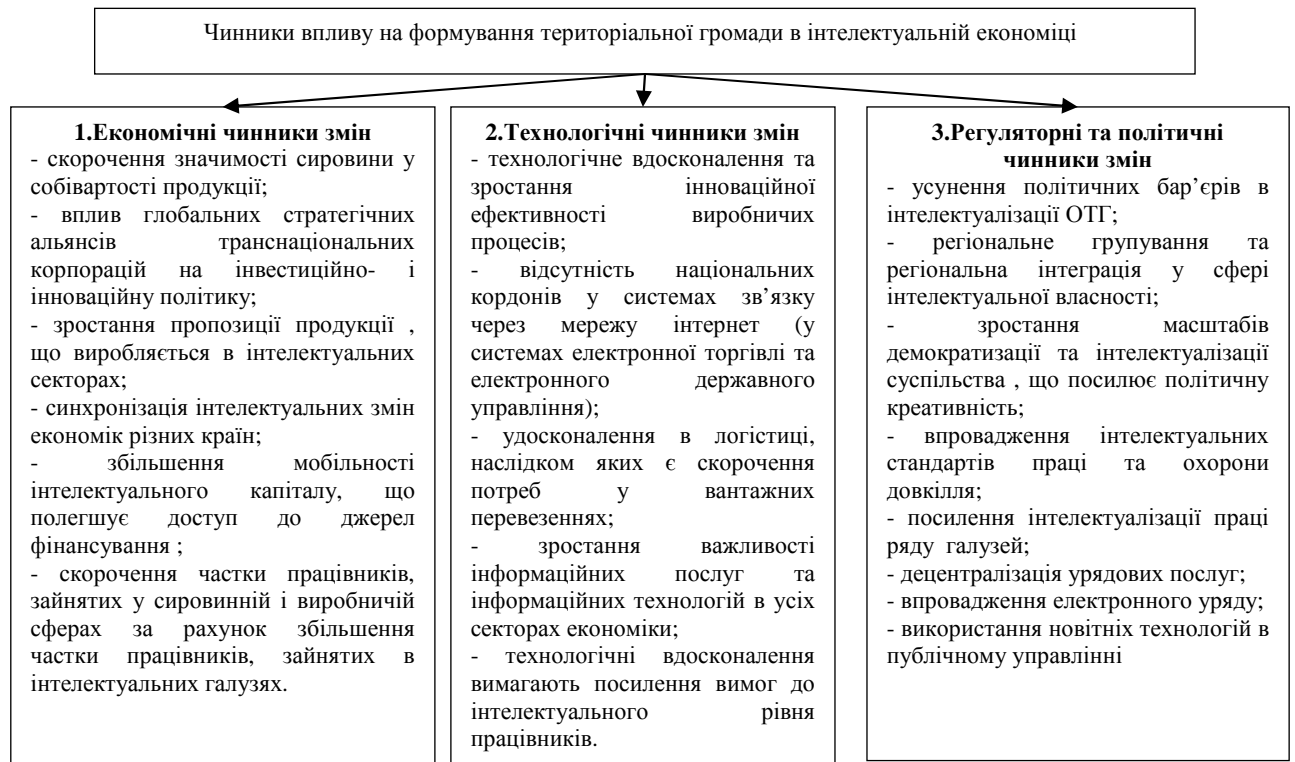

Рис. 1. Основні чинники впливу на формування територіальної громади в інтелектуальній економіці

Отже, місцевий розвиток – це процес певних змін у місцевій системі територіальної громади, який призводить до покращення якості життя, це партнерство інтересів громади, підприємницьких кіл та органів місцевого самоврядування для підвищення добробуту кожного члена громади і всіх загалом. Таким чином існує прямий зв'язок між сталим розвитком у громаді та місцевим економічним розвитком, що орієнтується на три складові – соціальне благополуччя, рівний доступ всіх жителів до публічних послуг, охорони здоров'я, чистоти довкілля, екологічної безпеки та захищеності.

При розробці плану розвитку територіальної громади в інтелектуальному середовищі повинна акцентуватись увага на наступному:

1. Сучасний соціально-економічний розвиток створюється переважно інтелектуальним бізнесом.
2. Інтелектуальний бізнес забезпечує нові креативні робочі місця, що відображається на зростанні добробуту громади та індивідуальних доходів мешканців відповідно до зростання питомої ваги інтелектуальної складової в сукупному суспільному продукті.
3. Місцева влада та громадські організації створюють умови для розвитку інтелектуального бізнесу.
4. Формується розвинута інфраструктура інтелектуального сектору, що є головним рушієм зростання конкурентоспроможності громади.
5. Інтелектуалізація передбачає надання якісних публічних послуг місцевою владою громаді та бізнесу, і є головним елементом конкурентних переваг.
6. Ефективне управління громадою чи регіоном забезпечується системним креативним менеджментом, місцевими ресурсами, співпрацею на основі інновацій в державно-приватному партнерстві.

Основними критеріями забезпечення сталого розвитку територіальної громади в інтелектуальному суспільстві можуть стати:

- співпраця над створенням креативних винаходів та залученням інвестицій;
- сприяння розвитку та диверсифікації інтелектуального бізнесу, формування кластерів;
- взаємодія та співробітництво у розвитку інфраструктури, впровадження енергозбереження, оптимізація транспортних потоків;
- креативність прийняття рішень у ДПП;
- спонукання інтелектуального бізнесу до соціальної, екологічної та етичної відповідальності;
- навчання та підвищення кваліфікації персоналу;
- демократизація та партисипація у діяльності влади.

Основні ключові принципи, які слід враховувати в розвитку територіальних громад та впровадженні будь-яких ініціатив з місцевого економічного розвитку, подаємо нижче (рис. 2.).

Рис. 2. Основні принципи розвитку територіальних громад в умовах інтелектуалізації економіки

1. Застосування системного всебічного та комплексного підходу до інтелектуального розвитку територіальної громади. Економічний розвиток повинен бути багатоплановим і цілеспрямованим на вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку громади та збалансуванням економічних, соціальних і природоохоронних завдань.

2. Місцеве та креативне лідерство та бачення перспектив. Лідерство є необхідною передумовою успішної діяльності і головною опорою стратегічного розвитку яке передбачає забезпечення ефективного та інноваційного управління, належної участі громадян у процесі прийняття рішень з метою перетворення громад у місця, де люди бажають жити.

3. Творчість та креативність. Сталий розвиток та прагнення зростання якості життя вимагають постійних пошуків нових неординарних рішень. Швидкі технологічні, політичні, економічні та соціальні зміни потребують креативу в плануванні змін, пошуку нових шляхів розвитку економіки. Нестандартне мислення повинно стати нормою, а не винятком. Успіх потребує підходів, які є креативними і адаптуються до динамічних проблем, з якими стикаються громади.

4. Створення партнерства, залучення громади та налагодження співпраці – важлива умова успішності планування, забезпечення прогресу, впровадження дієвих стратегій та програм місцевого розвитку. Співпраця, широке співробітництво і формування партнерства на рівні громад, залучення до праці активних людей та зацікавлених груп створює синергію і є необхідними умовами успішності планів та заходів з місцевого розвитку громад.

5. Необхідність переходу від закритих місцевих економік до відкритих глобальних систем. В умовах глобалізації економіки громади, муніципалітети, регіони та країни в цілому мусять змістити акценти у своїх програмах економічного розвитку. Найкращі підходи до організації місцевого економічного розвитку передбачають застосування принципу важеля для подальшого розвитку сильних сторін громади чи регіону для одержання порівняльних і конкурентних переваг.

6. Місцевий розвиток має бути спрямований на досягнення стратегічних цілей. Будь-яка ініціатива з місцевого економічного розвитку, як правило, є довгостроковою і тому може давати відчутні результати лише через десятиріччя. Щоб зберегти віру, активність дій і підтримувати зацікавленість, відповідальні за розвиток посадовці мають регулярно оцінювати хід роботи і ділитися з громадою проміжними здобутками на шляху до досягнення основних стратегічних цілей. Усвідомлення того, що дана робота дає позитивний ефект, переконує людей у правильності і важливості роботи з планування місцевого економічного розвитку та сприяє активізації залучення зацікавлених сторін / партнерів до подальшої роботи. Це досягається значною мірою завдяки покроковій реалізації проектів, виконання яких набагато простіше оцінити в короткому періоді часу, а значить, і усвідомлювати очікуваний ефект у стратегічній перспективі.

7. Місцевий розвиток має бути процесом випереджувального характеру, гнучким та адаптивним.

8. Оперативність та націленість на дії у плануванні. Цінність планування полягає не у безкінечному розмірковуванні, а у свідомому розміркованому виокремленню реальних та дієвих заходів, налаштуванню всіх учасників процесу на дії для виконання завдань та досягнення цілей. Успіх планування у великій мірі залежить від способів та методів його реалізації.

9. Програми й заходи з місцевого розвитку мають бути прозорими і підзвітними. Прозорість означає відкрите обговорення процесів місцевого економічного розвитку та інформування про нього якнайширшої аудиторії. Підзвітність є логічним наслідком прозорості.

10. Зростання конкурентоспроможності – важлива складова діяльності у сфері місцевого розвитку громад. Досягнення планів розвитку і вся діяльність у сфері місцевого розвитку охоплюють розробку стратегій, підготовку програм та проектів, які забезпечують формування такого ділового клімату і таких місцевих умов, що сприяють максимальному залучення ресурсів та забезпечують економічне зростання.

Креативний розвиток села та територіальних громад передбачає діяльність, яка дає можливість сільським мешканцям творчо впливати на суспільну мотивацію сільського розвитку, на поглиблення

усвідомлення локальних потреб суспільства, а також спроможний допомогти селу подолати соціальну ізоляцію та, відповідно, отримати вільний доступ до інформації та послуг [5].

Таке розуміння ролі сільських громад є потужним стимулом для перегляду функцій органів державного управління, спрямованих на підтримку інтелектуального розвитку села за допомогою таких способів як поглиблення довіри сільських громад до державних ініціатив, зосередження управлінських зусиль на координації творчих процесів, а також налагодженні відносин між державою та сільською громадою, які б не обмежилися простим наданням додаткових послуг сільським мешканцям. Активний розвиток села потребує сильних і життєздатних сільських громад, які б з метою покращення добробуту своїх односільчан плідно використовували місцеві активи й поєднували їх із зовнішніми можливостями партнерів, зокрема й з державою.

Класика менеджменту стверджує, що «ключовий успіх стратегії залежить від ототожнення цілей учасників та цілей організації (громади)». Для того, щоб розробити та впровадити креативну стратегію місцевого розвитку, необхідно залучити до цих процесів якомога більше зацікавлених сторін. Відкритість процесу та залучення зацікавлених осіб – основна умова формування сприятливих умов для розвитку. Залучення громадськості – це процес, завдяки якому місцеві жителі як представники зацікавлених сторін беруть участь у вирішенні публічних справ чи питань місцевого значення.

Зацікавлена сторона – це будь-яка особа, громада, група або інституція, зацікавлена в роботі муніципалітету та його результатах, які або безпосередньо їх стосуються, або на які вони можуть впливати в негативний чи позитивний спосіб.

Слід розрізняти три групи зацікавлених сторін.

- Ключові зацікавлені сторони: це ті, хто може мати серйозний вплив або відігравати важливу роль у забезпеченні успішної діяльності.

- Основні (первинні) зацікавлені сторони: це ті, на кого, зрештою, впливають результати дій – хто виграє в результаті їх (як бенефіціари) або щось втрачає.

- Другорядні зацікавлені сторони: всі інші особи, громади, групи або інституції, яких стосується даний напрям діяльності; вони можуть бути зацікавлені в ньому або виступати посередниками.

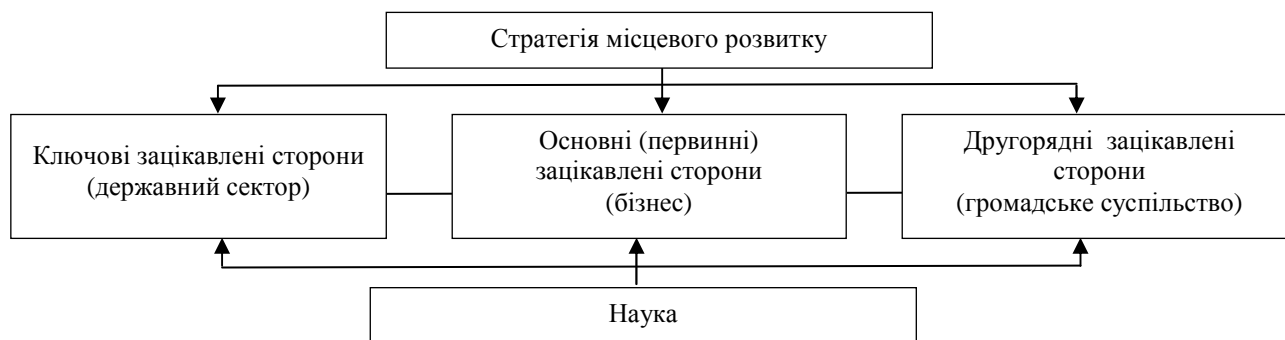

Рис. 3. Вплив громадськості на управління стратегічним розвитком ОТГ

Залучення зацікавлених осіб до розробки та впровадження креативних стратегій місцевого розвитку повинно бути широким, справедливим, рівноправним і добре організованим заздалегідь. Зацікавлені сторони в умовах інтелектуалізації суспільства представлені: місцевою владою (*державний сектор*), бізнесом (*приватний сектор*), неурядовими неприбутковими організаціями (*громадянське суспільство*), та наукою.

Державний сектор (місцева влада) включає: обрані посадові особи; органи місцевого самоврядування та їх структурні підрозділи; районні, обласні та загальнодержавні управління та агенції, які відповідають за планування та управління економічним розвитком та здійснюють регуляторні функції; науково-дослідні установи, університети, коледжі.

Приватний сектор (бізнес) включає: великі підприємства; малі, середні та дрібні підприємства, приватні підприємці; забудовники (промислове, комерційне та житлове будівництво); банки, кредитні спілки та інші фінансові установи; торгово-промислові палати та інші бізнес-асоціації; агенції, ради та асоціації підприємців, посередники з підтримки та розвитку бізнесу (бізнес-центри, фонди розвитку підприємництва тощо).

Неурядові організації (громадянське суспільство) включають: органи самоорганізації населення; громадські організації; місцеві школи та клуби; організації та асоціації, які представляють інтереси громади; організації та асоціації, які орієнтовані на питання місцевого економічного розвитку; профспілки та інші професійні асоціації.

Постійна реалізація заходів щодо залучення громадськості, бізнесу, науки та інших зацікавлених сторін до управління територіальною громадою здійснюється на засадах колективної участі, що створює цілу низку потенційних переваг та забезпечує формування відповідних типів(моделей) участі зацікавлених сторін (рис. 4.).

Рис. 4. Участь громади в управлінні розвитком території

Колективна участь в управлінні місцевим розвитком – це добре організована система постійного залучення зацікавлених сторін, яка складається з низки заходів – від опитувань, фокусгруп, форумів тощо до координаційних комітетів, робочих груп, колегій і консультативних рад, до яких входять зацікавлені сторони.

Основні найпростіші типи участі:

- **Обмін інформацією:** односторонній потік інформації слугує інформуванню громадян для забезпечення прозорості та підтримки легітимності місцевої влади.

- **Консультації :** передбачають обмін інформацією, зворотній зв'язок, збір даних щодо реакції на певні питання. Участь такого роду створює двосторонні інформаційні потоки, але при цьому відносини між місцевою владою і зацікавленими сторонами – незбалансовані, оскільки їх результати не мають обов'язкової сили для відповідальних осіб.

- **Спільне рішення:** як правило, є наслідком спільного розв'язання проблем або планування, там де є спільний контроль над прийнятими рішеннями. Спільне прийняття рішень буде корисним тоді, коли знання, поінформованість, можливості, ресурси або досвід зацікавлених сторін мають критичне значення для досягнення цілей.

- **Делеговане рішення:** це механізм, який передає контроль над прийняттям рішень, ресурсами, діяльністю від міста зацікавленим сторонам (або окремим групам зацікавлених сторін).

Делеговане рішення означає, що призначені зацікавлені сторони можуть самостійно планувати та втілювати проекти і програми, виходячи зі своїх інтересів і без істотної участі та контролю з боку місцевої влади. Найглибші рівні участі громади забезпечуються саме на рівні делегованих рішень.

Які питання повинні виноситися на обговорення громади?

Це не мають бути поточні звичайні питання, над якими у робочому режимі працюють депутати місцевих рад. Найбільш важливі типи ситуацій, коли необхідно активізувати участь громадян, включають такі, коли:

- ресурси є недостатніми для вирішення всіх питань одночасно;
- певна інформація (дія) потребує роз'яснення;
- у сторін склалася протилежна думка щодо рішення;
- потрібно обрати один із декількох варіантів.

У будь-якій громаді існує безліч можливостей для діалогу та участі в громадському житті, де люди можуть взаємодіяти, обмінюватися ідеями, обговорювати питання та впливати на формування поглядів один одного.

До них належать:

- місця повсякденного спілкування та громадського відпочинку (де можна вести неформальний діалог);
- формальні місця для нарад та круглих столів (зали виконкому, конференц-зали, офіси агенцій тощо).

«Майданчик» для формального і неформального спілкування різних груп не є ізольованим. Те, що відбувається в одному з них, може вплинути на те, що може відбутися в іншому. Зв'язок між місцями формального і неформального спілкування впливає на загальні результати. Тут є два вирішальних аспекти:

- Спосіб формування груп для діалогу та участі: як розділені групи – за географічними ознаками (наприклад, місцеві «сусідські» комітети), за рівнями впливу (наприклад, асоціація сіл) чи сферою інтересів (наприклад, довкілля)?

• Горизонтальні та вертикальні зв'язки між майданчиками: чи достатньо пов'язані між собою (формально чи неформально) такі «майданчики», чи існує між ними комунікація та синергія (наприклад, між групою меншини і певними депутатами)?

Для забезпечення широкої участі та постійного діалогу посадовці повинні планувати встановлення зв'язку між формальними і неформальними «майданчиками», формувати умови для проведення діалогу та розуміти позицію кожної зацікавленої сторони.

Однією з форм громадської участі у розробці політики чи вирішенні конкретних питань є Міське зібрання XXI століття (Town Hall Meeting) [4]. Це поширений у американських муніципалітетах, сучасний інструмент залучення громади до колективної участі, який дає гарні результати для узагальнення та консолідації думок при вирішенні конкретних питань. Поняття «Town Hall Meeting» має американське походження, перекладається як «Міське зібрання» і означає неформальне публічне зібрання місцевих мешканців певної території (зазвичай невеличкого містечка). Досвід організації та проведення міських зібрань було запозичено у Вашингтонської неурядової організації «Говорить Америка» (America Speaks). Значення Таун Хол Мітінг (ТНМ) полягає у тому, що такі зібрання створюють реальні можливості участі громадян у ухваленні політичних рішень.

Заохочення людей до участі в управлінні місцевим розвитком привело до того, що у 80-х роках XX сторіччя країни почали використовувати в управлінні концепцію Доброго врядування (Good Governance) [3]. Вона була рекомендована міжнародними інституціями (Світовий Банк, Міжнародний валютний фонд, ПРООН) як інструмент забезпечення досягнення цілей розвитку за умов глобалізації, швидких змін середовища, акценту на людину та її інтелект, а також забезпечення прав людини, демократії участі кожного та необхідність підвищення якості послуг для людей, що стало невід'ємними характеристиками XXI сторіччя.

Головною метою розвитку села та сільських територіальних громад є підвищення їх життєздатності, яка прямопропорційно пов'язана з двома аспектами:

по-перше, життєздатність села залежить від того, наскільки сільські територіальні громади можуть підтримувати місцеву інфраструктуру на належному рівні, мати доступ до широкого спектру послуг, а також працювати над активізацією підприємницької діяльності, інтенсифікацією економічних можливостей та формуванням регуляторної політики, яка сприяє одержанню кінцевих результатів.

по-друге, життєздатність сільських територіальних громад залежить від самих селян, які мають зрозуміти й усвідомити свої активи, дієво розвивати мережі, працювати над налагодженням місцевої співпраці, розвивати мотивацію в односельців та культивувати ентузіазм до розвитку рідного села.

Розвиток сільських територіальних громад в інтелектуальному середовищі залежить перш за все від таких компонентів:

- формування портфеля інтелектуальної власності громади;
- інтелектуалізація місцевого лідерства і бізнесу;
- креативність колективних дій та ідей;
- реалізація можливостей інтелектуалізації та мотивації інтелектуальної праці.

Спираючись на низку наукових досліджень [6–8], на наш погляд, можливо виокремити три основні змістовні блоки суспільної політики щодо управління розвитком територіальної громади:

- *політико-правові;*
- *соціально-економічні;*
- *соціокультурні.*

Ці ознаки й визначатимуть зміст територіального розвитку шляхом утворення громад, даючи можливість виокремити в процесі цього розвитку відповідні політико-правові, соціально-економічні та соціокультурні складники, кожен з яких зумовлений різними чинниками, аналіз яких і дозволяє підібрати необхідні підходи до розвитку села за допомогою територіальних громад. Зупинимось далі на цих питаннях саме з погляду названих вище блоків.

Політико-правові ознаки територіального розвитку на базі громад свідчать про здатність у межах певної політичної системи формувати та реалізовувати управлінські впливи на певні сільські явища й процеси для вирішення питань місцевого значення загалом.

Соціально-економічні ознаки розвитку села за допомогою громад свідчать про здатність у межах певної соціально-економічної системи забезпечувати власну життєдіяльність, впливаючи при цьому на явища та процеси, які зумовлюють та забезпечують виробництво, розподіл, обмін та споживання економічного продукту. Основними ознаками тут варто назвати:

- економічну правосуб'єктність сільської територіальної громади;
- сільську територію (територію), на яку може поширюватися управлінський вплив сільської (сільських) територіальної громади (зокрема, в межах реалізації Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [9]);
- соціальний склад та економічну активність сільської громади (сільського населення);
- наявні та доступні для розпорядження сільською територіальною громадою природні, фінансові, матеріально-технічні й інші ресурси.

Соціокультурні ознаки розвитку села за допомогою сільських громад розкривають певні можливості в межах цієї системи завдяки цінностям, традиціям, нормам, правилам і звичаям, які безпосередньо склалися протягом віків, забезпечують впливи, спрямовані на досягнення: цілісності сільської територіальної громади як соціального утворення; узгодженої соціальної взаємодії між громадянами – членами сільської територіальної громади; прищеплення цих цінностей, традицій, норм, правил, звичаїв майбутнім поколінням.

Висновки. Отже, управління розвитком територіальних громад в умовах інтелектуальної економіки доцільно розглядати з погляду трьох основних блоків: політико-правового, соціально-економічного і соціокультурного. З огляду на це уможливиться розгляд складників зазначеного розвитку, зокрема політико-правового, що забезпечує легітимну основу суб'єктності сільської територіальної громади; соціально-економічного, що створює матеріальну основу життєдіяльності сільської територіальної громади; соціокультурного, що формує ідейно ціннісну основу функціонування сільської територіальної громади як соціальної спільноти. Кожен зі складників зумовлений різними чинниками, аналіз яких і дає можливість виокремити необхідні підходи в створенні та реалізації суспільної політики щодо розвитку села за допомогою сільських громад в конкретних політичних, соціальних, економічних і культурних умовах. Результати проведеного дослідження можуть мати подальший розвиток у напрямку деталізації складників, а також шляхів удосконалення суспільної політики щодо територіального розвитку в умовах інтелектуалізації економіки.

Список літератури.

1. Цивільний кодекс України [Текст] : за станом на 18 лют. 2018 р. / Верховна Рада України. – [Електронний ресурс] Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/tsivil_nij_kodeks_ukraini/statja-169.htm. – Перевірено 10.01.18 р.
2. Municipal Environmental Policies and the Contribution of Local Agenda 21: A Review of International Experiences; Ed Frank. IHS Urban Forum, Issue 1 summer 2002. Annual Scientific Journal.
3. Public Management: An Introduction for Public Managers in Developing Countries and Emerging Economies. Leon van den Dool. 2003. – June-August.
4. http://radaprogram.org/sites/default/files/files/150325_igor_kohut_town_hall_meetings.pdf.
5. Lemann N. The myth of community development / N. Lemann // New York Times Magazine. – 1994. – January 9.
6. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / О. В. Батанов. – К. : Юрид. думка, 2010. – 656 с.
7. Шаров Ю. П. Муніципальні послуги: шлях до високої якості: монографія / Ю. П. Шаров, Д. В. Сухінін. – Мелітополь : Вид. дім ММД, 2008. – 136 с.
8. Шумляєва І. Д. Функціональна характеристика діяльності територіальних громад / І. Д. Шумляєва // Аспекти публічного управління. – 2013. – № 2 (2). – С. 83–89.
9. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 05.02.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19/print1390324595780240>.
10. Конституція України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print1473849831326174>.
11. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2017), The Law of Ukraine "The Civil Code of Ukraine", available at: http://kodeksy.com.ua/tsivil_nij_kodeks_ukraini/statja-169.htm (Accessed 10 January 2018).
2. Frank, Ed (2002), "Municipal Environmental Policies and the Contribution of Local Agenda 21: A Review of International Experiences" *IHS Urban Forum Annual Scientific Journal*, vol. 1.
3. Leon, van den Dool (2003), "Public Management: An Introduction for Public Managers in Developing Countries and Emerging Economies", vol. June-August.
4. Program (rada): responsible accountable democratic assembly (2017), "City Meetings of the 21st Century", available at: http://radaprogram.org/sites/default/files/files/150325_igor_kohut_town_hall_meetings.pdf (Accessed 10 January 2018).
5. Lemann, N. (1994), "The myth of community development", *New York Times Magazine*, January 9.
6. Batanov, O. V. (2010), *Munitsypalna vlada v Ukraini: problemy teorii ta praktyky* [Municipal authorities in Ukraine: problems of theory and practice], Yuryd. Dumka, Kyiv, Ukraine.
7. Sharov, Yu. P. and Sukhinin, D. V. (2008), *Munitsypalni posluhy: shliakh do vysokoi yakosti*: [Municipal authorities in Ukraine: problems of theory and practice], Vyd. dim MMD, Melitopol, Ukraine.
8. Shumliaieva, I. D. (2013), "Functional characteristics of the activity of territorial communities" *Aspekty publichnogo upravlinnia*, vol. 2 (2), pp. 83–89.
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On voluntary association of territorial communities", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19/print1390324595780240> (Accessed 10 January 2018).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine "The Constitution of Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/print1473849831326174> (Accessed 10 February 2018).
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Approving the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine" available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (Accessed 10 January 2018).